

*Anders har nyss gått
liekurs och demonstrerar
sina nya färdigheter bland
försommarens hundkex.*

ANDERS RETRÄTT

Som en botanisk experimentverkstad. Så kan man sammanfatta trädgården hos Anders Stålhand. Till vardags är han "head gardener" för en av Europas största botaniska trädgårdar. Men hemma i Västergötland handlar det mer om egna odlarprojekt och prestigelös växtglädje.

TEXT LISA ISING / FOTO PERNILLA BERGDAHL

Motstående sida, överst t v:
Vägghängda kaktusar och
suckulenter – ätbara såklart!
Överst t h: Norwichterriern
Casper.
Nedan t v & h: Växterna
i den privata trädgården
kommer ofta från avslutade
projekt – eller så är de
ätbara. I grönsakslandet
växer bland annat 'Bohemian
pea' och i växthuset pågår
experiment med soamp och
sechuanpeppar.

Denna sida:
Trädgården kring den röd-
målade stugan ligger strax
utanför byn Broddetorp i
Västergötland. På andra
sidan syns Hornborgasjön
där 25 000 tranor landar
varje vår.

D

et är inte lätt att hålla jämna steg med Anders Stålhand. Han tycks leva sitt liv i expressfart. Innan han ens var färdig med gymnasiet jobbade han på plantskola i England. Redan under studieåren hade han sin egen plantskola. Vid 30 var han chefsträdgårdsmästare för Göteborgs Botaniska Trädgård.

Det ska dröja nästan ett halvår innan vi hinner ikapp Anders. Under våren duggar mejlen tätt, vissa är skickade innan klockan fem på morgonen. En gång hörs vi på tele-

fon – mitt under ett maratonlopp. Kan vi ses? Fotografen ilar iväg till Göteborg för att fånga honom i Japan-dalens berömda körsbärsblomning på Botaniska. Anders tar av sin lunchrast för att hitta lucka i sin späckade kalender. Veckorna går och alla sorters prunus har för länge sedan blommat över innan vi äntligen lyckas stämma träff i hans egen trädgård intill Hornborgasjön i Västergötland. Det är här han hämtar kraft till ett tempo som nästan verkar övermänskligt.

Anders Stålhand är född 1984 och har arbetat med växter i någon form sedan 16 års ålder. Han är utbildad landskapsingenjör vid SLU i Alnarp och har jobbat med plantskolor både i Sverige och utomlands.

2009 startade han sin första egna plantskola "Ensamma trädets plantskola" på Österlen. Han är författare till boken "Skörda nya smaker" om ätbara växter att odla, både vanliga och ovanliga. Idag är han chefsträdgårdsmästare i Göteborgs botaniska trädgård.

Han medverkar dessutom regelbundet som programledare i Tv4s "Äntligen hemma" och i Allt om trädgård där han är en av tidningens trädgårdsexperten.

2014 tilldelades han "Gröna Pennpriset" för sina insatser för hållbara odlingsmetoder. •

– Det är sjukt spännande med utmaningar. Jag gillar att drömma nytt. När det börjar kännas bekvämt, då vill jag vidare. Jag har alltid varit sådan, berättar han när vi till sist sitter utanför hans förstukvist.

Norwich-terriern Casper dansar runt benen. Resten av familjen är iväg. Intill oss porlar trädgårdens senaste projekt, en stenlagd damm med vaniljgula iris och tillrinande vatten i egensvetsad ränna. Han har tvekat att låta oss komma. Trädgården är hans privata och inte gjord för att visas upp. Fast den är spännande och säger väldigt mycket om Anders Stålhand. Många av plantorna har rötter i alla de projekt han hunnit genomföra innan han fick den största utmaningen av alla, som head gardener för en av Europas största botaniska trädgårdar med 16 000 arter och 60-talet anställda. Där lär han stanna ett bra tag.

Något av det första som möter oss är raden av jättelika flikrabarber, ett arv från Remix, en av idéträdgårdarna på Nordiska Trädgårdsmässan 2013. Anders byggde en halvsvärisk växthusdom och fyllde den med hydroponisk odling där strömmande näringsvatten fick ersätta jord. Den innehöll också en ångbevattnad bananplanta och annat som förenade natur och teknik. Det är sådant krångligt som Anders går igång på. Något år tidigare skapade han levande scenografier till en underjordisk teater; Ett Drömspel av August Strindberg med magiskt blommande citronträd i ett bergrum utan dagsljus. En annan gång byggde han förhistorisk djungel i

ett skyltfönster med köttätande växter i slutna, turbindrivna kretslopp. Publiken på gatan kunde följa rotutvecklingen i den jordlösa odlingen i transparenta rör.

– Jag vill väcka nyfikenhet och lust, introducera människor till växterna. Att visa att växter över huvud taget finns – det är pusselbiten som jag vill bidra med. Vi är så totalt beroende av växterna, de är ju alltings ursprung. Det är en sådan ödesfråga, deklarerar han.

TRÄDGÅRDEN KRING DEN rödmålade 1800-tals stugan ligger strax utanför byn Broddetorp nära Falköping och där bor han med sin fru Sofie, 3-åriga dottern Ronja och lillasystemen Ylva, snart 6 månader. Det var hit de flyttade för fem år sedan efter några inledande år i Storbritannien, Centralamerika och Nya Zeeland. Sofie, som är biolog, utsågs till föreståndare på Naturrum vid Hornborgasjön där 25 000 tranor landar varje vår. Och Anders hängde på. På den tiden drev hans egen plantskola och bloggen Frodas.

– Jag var öppen för att flytta vart som helst, bara det inte var längre norrut än odlingszon tre. Här är fint, varken sniglar eller fästingar, sammanfattar han.

Vad han jämför med är Skåne där han har spenderat flera år, både under studietiden på Alnarp och med Ensamma Trädets Plantskola som han startade innanför grindarna på Mandelmans i Rörum på Österlen, redan innan han var färdig landskapsingenjör.

I förordet till hans bok "Skörda nya smaker" från 2012 berättar vännerna Gustav och Marie Mandelmann hur de på permakulturvis lät Anders plantskola växa upp hos dem i skydd av annan växtlighet – eller verksamhet. Sofie hittade samtidigt arbete i nationalparken på Stenshuvud.

– Jag älskar verkligen Gustav och Marie, de blev som vår familj!

Det var hos dem han gjorde sin utbildningspraktik och sedan fortsatte han med plantskolan som hade fokus på det ätbara.

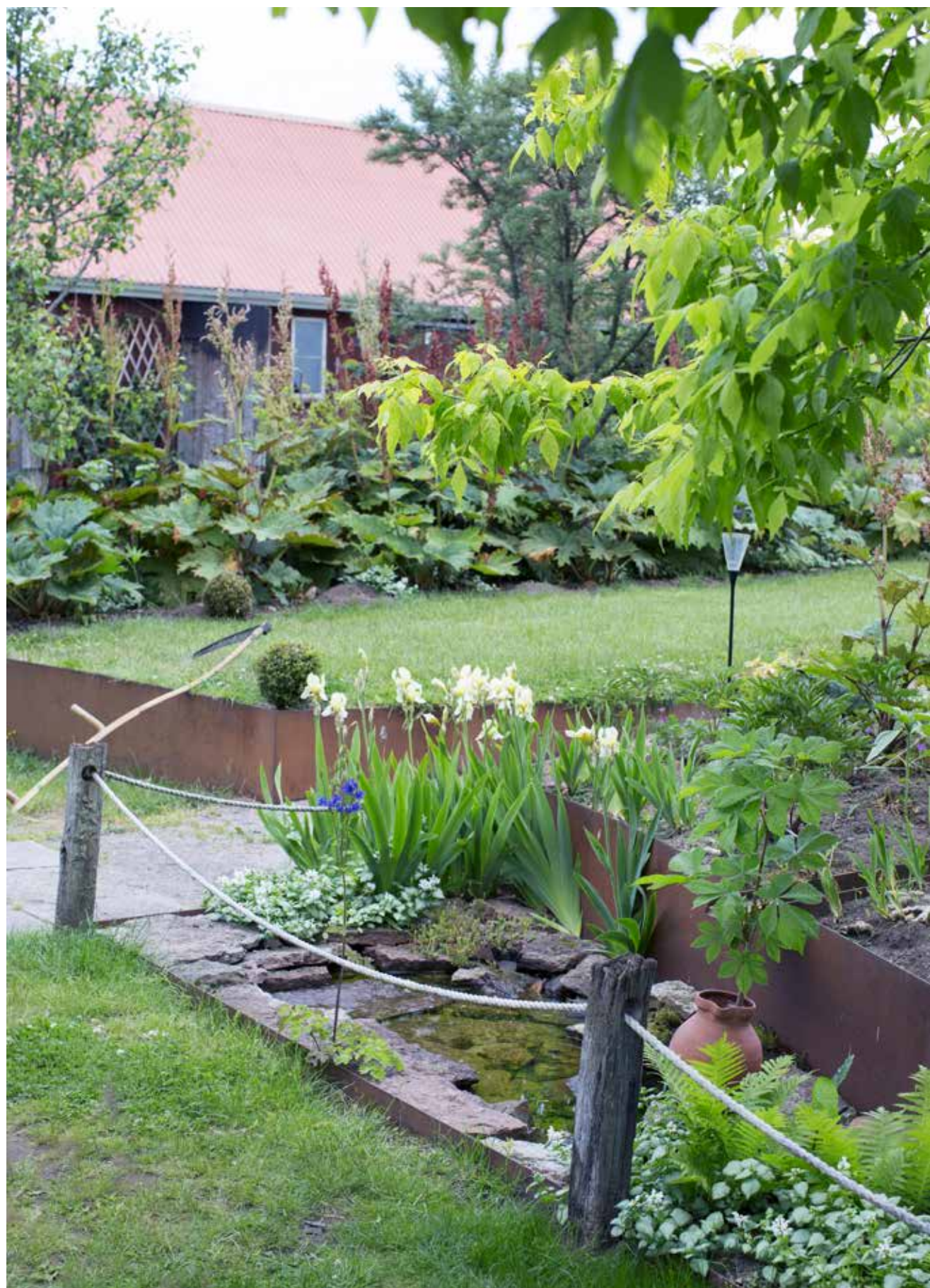
– På den tiden såg jag inte meningen med att odla annat än ätbart. Jag förökade och sålde växter som blåbärstry, vinhallon, havtorn, körsbär och plommon.

Många av sorterna har fått följa med till Broddetorp där trädgården antingen består av ätbart eller plantor från olika projekt – eller så har de planterats av förra ägaren som också var växtintresserad. En del är förstås även överlevit från egna plantskolan.

Det täckodlade grönsakslandet skuggas av glesa bestånd av havtorn och intill huset finns mullbär, rosenkvitten

En flitig fritidsodlare –
men bästa avkopplingen
är med löparskorna på.
"I trädgården tänker jag
alldeles för mycket".

Till de senare trädgårdsprojekten hör framsidans damm med vaniljgula iris och tillrinnande vatten i egensvetsad ränna.

och ett päronträd med klängande kiwi från Nya Zeeland, som klarar Nordiska vintrar. I växthuset odlar Anders både svamp, körsbärstomater och en av trädgårdens rariteter; sechuanpeppar som får "noshörningsstora" taggar och som nyss gått i blom och börjat sätta frukt.

– Superhäftigt, kolla här! visar han med sin typiska entusiasm.

På andra sidan huset hittar vi samplanterade kaktusar och suckulenter i skålar. Ätbara förstås, enligt ätbart-ambassadören. I sin bok presenterar han mängder av växter som visst går att äta, fast ingen trott det.

Redan som 12-åring visste Anders att det var trädgårdsmästare han ville bli efter att ha sett den brittiska TV-serien "Lost Gardens of Heligan". Under högstadiet började han extrajobba i plantskola och innan åren på Naturbruksgymnasiet var över hade han hunnit jobba på engelsk plantskola i Kent. Han har dessutom arbetat som botanisk volontär i Skottland, guidat trädgårdsresa till Kina, återvänt till England för ytterligare en tid på plantskola...

Överallt i trädgården bubblar det av växtglädje och idéer som väntar på att förverkligas: Ännu en damm, en hazel-walk, ängen med inplanterade blodplommon, en pumpa-odling. Anders har nyss gått liekurs och demonstrerar sina nya färdigheter. Här och var finns också spår av helt vanligt familjeliv med barnleksaker och sandlåda.

– Jag gillar att göra listor av saker jag vill få gjort. Men någon Bucket-list över livet har jag aldrig haft, säger han.

UTSIKTEN ÖVER SJÖN är hänförande, nu på försommaren kantad av skummande vita hundkex och ljus grönska. Häri från syns både Billingen och Kinnekulle, två av Västergötlands landmärken. Men detta är ingen obygd. Tvärtom är det tidvis ett massmedialt epicentrum. Några granngårdar bort byggs det storslaget och TV-programmet "Husdrömmar" spelar in. Tidningen Lantliv har just bokat in en reportageresa hit och vissa dagar står TV4:as bil parkerad utanför huset när Anders gör inslag till "Äntligen Hemma" som han regelbundet medverkar i.

2014 var ett händelserikt år i Anders Stålhands liv, även med hans egna mått. Plantskolan vilade men dottern Ronja var nyfödd och på NK i Göteborg höll han 20-talet köks-

Längst t v: Kollektionen av rundkulliga hattar, uppradade på förstuvkisten.

T v: Den ljusrosa doftpionen är bara ljuvligt vacker och har varken med ätbart eller några projekt att göra.

bärsträd i synkad blomning blom under sex veckor. Rollen som odlingsexpert i TV drog igång och det var då fick han höra talas om tjänsten som chefsträdgårdsmästare. För en institution som Botaniska med uppgift att bevara ett unikt genetiskt växtmaterial för framtiden och vetenskaplig forskning på internationell nivå var Anders kanske en chansning: Ung och med begränsad erfarenhet av både ledarskap och arbete i offentlig tjänst. Ändå måste han vara ett fynd med sin förmåga att förena högt med lågt och med alla sina kontakter i medievärlden. Under förra vintern gjorde han entimmesprogram i podden "Odlarna", skrev i Science Faculty Magazine om botanisk blindhet – och startade Botaniskas egen podcast. Bara för att nämna några exempel.

– Min uppgift är att skapa en folklig förankring och att nå ut med det vi gör. Huvudansvaret är parkens skötsel och gestaltning. Det första som landade på mitt skrivbord var Gothenburg Green World, den jättelika trädgårdssatsningen under hela förra året. Och ett sådant projekt kändes som hemmaplan för mig. Jag har Sveriges coolaste trädgårdsjobb!

Men en övernattningslägenhet i Göteborg finns inte på kartan. I stället pendlar han varje dag till Göteborg, flera timmar i varje riktning. Väckarklockan ringer halv fem på morgonen (därav de tidiga mejlen) och han stämplar in i

Göteborg, ofta på det udda klockslaget 7.34. Fredagar är han föräldraledig och helgerna är heliga - för det mesta.

– Jag behöver min familj, förklarar han med eftertryck och reser hellre långt än är utan vardagskontakten med den.

Ny energi och kraft tankar han här, tillsammans med familjen – men inte lika mycket i trädgården fast han arbetar där både helger och kvällar.

– Nä, i trädgården tänker jag alldeles för mycket. Bästa avkopplingen är löpningen som jag tagit upp igen, ett härligt sätt att släppa sig själv och bara vara i naturen. Jag springer på grusvägarna längs sjön. Det ger mig samma endorfinkickar som nya projekt.

Vårens halvmaraton i Göteborg avverkades på tiden 1.42 och Stockholm maraton, några veckor senare, på 3.49.

MEN HUR ÄR DET med den rundkulliga hatten, den som har blivit något av ett kännetecken för honom? Det visar sig att han har en hel kollektion. Varje hatt brukar hålla formen i ungefär två år, så han har hunnit avverka några stycken.

Till sist visar han en växt som varken har med ätbart eller spännande projekt att göra. Det är en ljusrosa doftpion, skir som en pudervippa. Den är till Sofie, den kanske största kraftkällan av alla.